

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

Дипломна робота магістра

з теми: **«Вплив педагога на формування позитивної мотивації
навчання молодших школярів»**

Виконала: студентка II курсу
магістратури
групи РОв1-М18
Спеціальності 013 Початкова освіта
Паплинська Єлизавета Василівна

Керівник **Столяренко О.Б.**,
кандидат психологічних наук, доцент

Рецензент: **Лебідь І.Ю.**,
кандидат педагогічних наук, доцент

2019 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ ОГЛЯД ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА	8
1.1. Проблема мотивації у зарубіжних та вітчизняних психолого-педагогічних дослідженнях	8
1.2. Психологічні особливості навчальної діяльності у молодшому шкільному віці	23
1.3. Характеристика мотивації як базового компоненту навчальної діяльності у молодшому шкільному віці	33
Висновки до розділу 1	47
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПЕДАГОГА НА ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА	49
2.1. Мета, завдання, методика та організація констатувального етапу дослідження.....	49
2.2. Дослідження впливу педагога на формування пізнавальної мотивації навчальної діяльності молодших школярів	58
2.3. Дослідження впливу педагога на формування соціальних мотивів навчання молодших школярів	63
2.4. Обґрунтування програми формування позитивної мотивації навчальної діяльності учнів молодшого шкільного віку	69
2.5. Зміст та структура програми формування позитивної мотивації навчальної діяльності учнів молодшого шкільного віку	74
Висновки до розділу 2.....	81
ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	87
ДОДАТКИ	95

ВСТУП

Актуальність проблеми. Виховання всебічно розвиненої, творчої, гармонійної, та активної особистості постає у сучасному українському освітньому середовищі перед педагогами та психологами як основне стратегічне завдання, визначене в законі України «Про освіту» та «Державній національній програмі «Освіта». В умовах сьогодення особистісно орієнтована філософія освіти має бути спрямована на створення належних умов для розвитку психіки підростаючої особистості, максимальної реалізації творчого потенціалу дитини, на задоволення потреби у самореалізації, самоствердженні та самоактуалізації у навчально-пізнавальній діяльності.

Сучасна трансформація усіх сфер життєдіяльності суспільства, що включає у себе розширення освітнього простору, вимагають від підростаючого покоління вміння орієнтуватися у швидкоплинному потоці інформації та ефективно здобувати нові знання. В освіті відбувається ряд важливих суспільно-політичних і соціокультурних перетворень і у зв'язку з цим зростає інтерес дослідників до психологічних чинників ефективності навчальної діяльності школярів, зокрема до проблеми формування мотивації навчання у молодшому шкільному віці.

Позитивна навчальна мотивація відіграє важливу роль у становленні особистості, адже без неї неможливий розвиток потреби і здатності до самовдосконалення та самоосвіти та ефективна навчальна діяльність. Саме у молодшому шкільному віці закладаються основи для подальшого навчання школяра і часто від бажання вчитися у початковій школі залежить прагнення людини до саморозвитку і навчання протягом усього подальшого життя.

Аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури показує, що проблема мотивації знайшла досить глибоке відображення у роботах зарубіжних та вітчизняних вчених (М. Боришевський, Ю. Гільбух, А. Гордєєва, Е. Ільїн, Г. Костюк, О. Леонтєв, С. Максименко, Н. Маркова, С. Рубінштейн, В. Семиченко, Х. Хекхаузен, П. Якобсон). У даних працях розкрито сутність мотиваційних процесів, структуру, їх види, типологічні та динамічні характеристики, стратегії та тактики формування, методи дослідження мотивів.

Проблема позитивної навчальної мотивації привернула особливу увагу дослідників. Значний внесок у вивчення проблеми мотивації навчальної діяльності молодших школярів зробили вітчизняні вчені М. Алексєєва, М. Дригус, В. Дрозденков, М. Занюк, С. Зубалій, О. Скрипченко. Зокрема, розкриті динамічні, структурні та змістовні характеристики мотивів учіння дітей шестирічного віку, умови цілеспрямованого формування позитивної мотивації учіння, тенденції розвитку та особливості ставлення до учіння молодших школярів з різною успішністю. Психологічні дослідження онтогенезу мотивації (В. Калюк, Т. Малютіна, С. Москвичев, Л. Божович, Е. Ільїн) дали змогу виділити групи мотивів, які лежать в основі навчальної діяльності дитини. Формування мотивації учіння внаслідок організації діяльності стало предметом вивчення в руслі досліджень під керівництвом П. Гальперіна, В. Давидова, Д. Ельконіна, Н. Талізінної. Виникнення феномену «мотиваційного вакууму» розкрито в роботах таких вітчизняних дослідників, як М. Алексєєвої, О. Дусавицького, О. Киричук, М. Матюхіної, А. Маркової, В. Мерліна, В. Моргуна.

Водночас, на тлі багатогранності вивчення проблеми мотивації навчальної діяльності, не до кінця з'ясованим залишається місце мотивів учіння серед інших психологічних і соціально-педагогічних детермінант, не виступала предметом спеціального дослідження динаміка розвитку різних категорій мотивів упродовж початкової ланки освіти, мало робіт присвячено впливу мотивації на навчальну успішність молодшого школяра.

Отже, соціальна значущість проблеми та її недостатня наукова розробленість зумовили вибір теми нашого дипломного дослідження: **«Вплив педагога на формування позитивної мотивації навчання молодших школярів».**

Мета дослідження: визначити основний тип навчальної мотивації у молодшому шкільному віці та вплив педагога на його формування.

Об'єкт дослідження – мотиваційна сфера молодших школярів.

Предмет дослідження – формування позитивної мотивації молодших школярів у навчальній діяльності.

Для досягнення мети дослідження поставлено такі **завдання**:

1. Проаналізувати і систематизувати існуючі теоретичні й методологічні підходи до дослідження проблеми мотивації навчальної діяльності молодших школярів.
2. Охарактеризувати особливості особистісного розвитку у молодшому шкільному віці, виявити роль мотивації у навчальній діяльності молодшого школяра.
3. Обґрунтувати систему діагностичних методик та методичних прийомів для дослідження динаміки мотивації навчальної діяльності учнів молодшого шкільного віку.
4. Визначити основний тип навчальної мотивації у молодшому шкільному віці.
5. Дослідити характер мотивації молодших школярів з високим та низьким рівнем успішності.
6. Виявити залежність мотивації навчання молодших школярів від особистого впливу педагога.
7. Визначити основні чинники, які мають вплив на формування позитивної мотивації навчання.
8. Розробити програму формування позитивної мотивації навчальної діяльності молодших школярів.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: фундаментальні положення вітчизняної психології про розвиток особистості у діяльності та спілкуванні (Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонт'єв, С. Максименко, С. Рубінштейн, О.Скрипченко); роботи зарубіжних і вітчизняних учених, у яких відображено особливості розвитку особистості молодшого школяра (М. Боришевський, С. Рубінштейн, П. Чамата); дослідження, де висвітлено особливості діяльності освітніх закладів та сутність гуманістичної парадигми освіти (О. Бондарчук, М. Боришевський, О.Дусавицький, Л.Карамушка, В.Моргун, В.Семиченко, Ю.Приходько); концептуальні положення, у яких розкрито сутність психологічної готовності педагога до конструктивного розвитку (О.Бондарчук, Н.Коломинський, Р.Шакуров);

психологічні засади впровадження у практику навчально-виховної діяльності закладів освіти особистісно-орієнтованих психотехнік (М. Вовчик-Блакитна, О.Запорожець, Г.Костюк, В.Котирло, С.Кулачківська, С.Максименко).

Методи дослідження. У процесі реалізації задач дослідження на всіх його етапах використовувались наступні психолого-педагогічні методи:

- *теоретичні*: аналіз, систематизація, узагальнення даних психолого-педагогічної літератури для розроблення теоретичних підходів до дослідження психологічних особливостей мотивації навчальної діяльності дитини;
- *емпіричні*: спостереження, тестування, аналіз продуктів діяльності, бесіда, анкетування;
- *кількісної обробки даних*: визначення відсоткових співвідношень та середніх значень;
- *інтерпретаційні*: якісний аналіз, виявлення структурних зв'язків, детальне вивчення основних чинників, які мають вплив на формування позитивної мотивації навчання молодших школярів, узагальнення даних.

Наукова новизна та теоретичне значення отриманих результатів полягають у тому, що: *уточнено поняття* «мотиваційна сфера особистості» як багатофункціонального та складноструктурованого феномену; *подальшого розвитку набрали* уявлення про класичні та сучасні методологічні підходи до дослідження проблеми мотивації навчальної діяльності молодших школярів; *висвітлено* роль мотивації у навчальній діяльності молодшого школяра, *охарактеризовано* особливості особистісного розвитку у молодшому шкільному віці; *обґрунтовано* систему методичних прийомів та діагностичних методик для визначення динаміки мотивації навчальної діяльності учнів молодшого шкільного віку; *визначено* основний тип навчальної мотивації у молодшому шкільному віці; *розроблено комплекс методик* для дослідження особливостей мотивації молодших школярів з високим та низьким рівнем успішності; *визначено* основні чинники, які мають вплив на формування позитивної мотивації навчання; *встановлено* залежність мотивації навчання молодших школярів від впливу педагога, *розроблено програму* формування позитивної мотивації навчальної

діяльності молодших школярів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що результати дипломного дослідження та запропонована програма і комплексна психодіагностична методика формування позитивної мотивації навчальної діяльності молодших школярів можуть бути використані: для розробки індивідуальних програм розвитку успішної педагогічної діяльності; у процесі психологічної підготовки директорів шкіл в системі післядипломної освіти; при підготовці шкільних психологів до роботи з учителями початкових класів. Теоретичні та експериментальні результати дослідження стануть у нагоді для професійної підготовки майбутніх педагогів при вивченні навчальних курсів «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Соціальна психологія», «Педагогічна психологія».

Апробація результатів дослідження. Участь у III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Від творчого педагога до творчої дитини: гармонія партнерської взаємодії» (Кам'янець-Подільський, 22 - 23 жовтня 2019 р.).

Участь у Всеукраїнській інтернет-конференції «Актуальні питання початкової освіти: досвід, реалії, перспективи» (Кам'янець-Подільський, 24 - 25 жовтня 2019 р.).

Участь у Міжнародній науково-практичній конференції «Молодь і науковий прогрес» (Кам'янець-Подільський, 15 -16 листопада 2019 р.).

Публікації. Паплинська Елизавета. Вплив педагога на формування позитивної мотивації навчання молодших школярів // Від творчого педагога до творчої дитини : Збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції / упорядник Н.Г.Каньоса. м. Кам'янець-Подільський : КПНУ ім. Івана Огієнка, 2019. С. 44 – 46.

Паплинська Елизавета. Особливості динаміки мотиваційної сфери учнів молодшого шкільного віку. // Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму : Збірник матеріалів II міжнародної науково - практичної конференції м.

Кам'янець-Подільський, Подільський спеціальний навчально - реабілітаційний соціально-економічний коледж. 2018. С.175 – 180.

Структура та обсяг дипломної роботи. Структура та обсяг дипломної роботи зумовлені логікою розв'язання поставленої мети дослідження. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (112 найменувань), додатків. Обсяг роботи 102 сторінки, з яких 86 - основний текст. Робота містить 8 таблиць і 6 додатків.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі представлено результати психологічного дослідження проблеми динаміки мотивації навчальної діяльності учнів, які полягали у розробленні теоретичних підходів з визначення поняття «мотивація»; розкритті поглядів вітчизняних та зарубіжних психологів на структуру мотивації; висвітленні ролі мотивації у навчальній діяльності молодшого школяра. В емпіричному дослідженні обґрунтовано систему методичних прийомів для визначення динаміки мотивації навчальної діяльності учнів молодшого шкільного віку, визначено основний тип навчальної мотивації у молодшому шкільному віці, доведено залежність мотивації навчання молодших школярів від особистого впливу педагога, запропоновано програму наукового семінару-тренінгу «Формування позитивної мотивації навчальної діяльності учнів молодшого шкільного віку». Усе це дозволило зробити наступні висновки.

1. Проблема мотивів поведінки та діяльності – одна із основних у психології. *Мотиви навчальної діяльності* учені класифікують за значимістю для особистості, залежно від спонукальної сили, за рівнем усвідомлення, за емоційним забарвленням модальності. *Мотиваційну сферу особистості* становлять сукупність різних спонукань, які визначають спрямованість поведінки і діяльності. *Класифікація мотивів* залежить від того, як науковці розуміють сутність мотивації. У вітчизняній психології прийнято вважати, що будь-яка діяльність носить полімотивований характер: один із мотивів є провідним, а інші – виконують функції додаткової стимуляції. На думку вітчизняних учених, мотив може реалізуватися у різноманітних формах: інтересах, прагненнях, переконаннях, установках та спрямованості особистості.

2. *Мотиваційна сфера в молодшому шкільному віці* істотно перебудовується: загальна пізнавальна і соціальна спрямованість дошкільника конкретизується в «позиції школяра» – прагненні відвідувати школу, потім ця позиція задовольняється і повинна бути змінена учбово-пізнавальними мотивами і більш зрілими формами соціальних мотивів. Мотиви навчальної діяльності дітей

змінюються з віком і залежать від тих зрушень, які відбуваються у внутрішній структурі особистості, а також від зовнішніх обставин їх життєдіяльності.

3. *Навчальна мотивація визначається рядом специфічних факторів:* освітнім закладом, де здійснюється навчальна діяльність; організацією освітнього процесу; суб'єктними особливостями школяра (вік, стать, інтелектуальний розвиток, здібності, самооцінка, взаємодія з іншими учнями); суб'єктними особливостями педагога і, насамперед, системою ставлення його до учня, справи; специфікою навчального предмета.

4. Виявлено, що на початку навчання *провідне значення для дитини мають соціальні та позиційні мотиви* (підвищення соціального статусу, прагненням зайняти нове становище у взаєминах з оточуючими дорослими, похвала батьків, налагодження бажаних стосунків з однолітками). Значну мотиваційну роль відіграють одержувані учнями оцінки (мотив високої оцінки вказали 22% учнів). Для 21% учнів першого класу переважаючим ще залишається ігровий мотив, неадекватно перенесений у нову навчальну сферу. Помітна окрема група учнів, що вчаться з примусу (8%).

5. *Спрямованість на отримання знань* зростає в учнів третіх класів. Висока спрямованість на оцінку, як вид мотивації, спостерігається на усіх класно-вікових проміжках. Найвищими є показники в учнів третього класу.

6. *У мотиваційній сфері дитини на момент переходу її до другого класу* відбуваються істотні зрушення. У другому класі відчутно зростає роль пізнавальної мотивації (17 %), та соціальної мотивації (32%). Ігрова мотивація перестає займати провідну роль у навчальній діяльності школярів. Велике значення для дитини у цей період має встановлення позитивних стосунків із дорослими та однолітками. Значущості набуває мотив інтересу до нових видів діяльності.

5. *Зовнішні позитивні мотиви* є особливо дієвими для учнів перших класів, далі вони поступово втрачають свою значущість в учнів третіх класів. Подібна тенденція простежується і у дієвості *зовнішніх негативних мотивів*: найвищий показник засвідчили другокласники, а найнижчий – третьокласники. На кінець

закінчення початкової школи зовнішні негативні мотиви дещо зростають, проте і надалі залишаються у межах низького рівня. Відсоток *внутрішніх мотивів* учіння збільшується і досягає максимального показника в учнів четвертого класу

6. . *Мотивація престижу навчальної діяльності* зазнає суттєвих змін від початку навчання до закінчення початкової школи. Особливо чутливі до оцінки та похвали першокласники і другокласники. У першокласників переважають зовнішні мотиви учіння над внутрішніми. У школярів 3 і 4 класів доля внутрішніх мотивів зростає, відповідно зменшується частка зовнішніх мотивів, що є свідченням про формування відповідального ставлення учнів до власної діяльності. У віці семи років внутрішні мотиви неусвідомлені, усвідомлення значення учіння як виду діяльності настає з часом, під впливом різних зовнішніх та внутрішніх чинників самого учня.

7. Встановлено *високий рівень динаміки мотивації учіння молодших школярів* у всіх класно-вікових групах, яку можна пов'язувати з орієнтацією на зовнішню атрибутику учіння, налагодження комунікативних зв'язків з ровесниками та значущими дорослими. Зниження вагомості мотивації знань і зростання мотивації оцінки вказує на виникнення соціальної проблеми у класному колективі та індивідуальні проблеми у сімейному вихованні.

8. *Соціальна значущість учіння* особливо помітна в учнів 1 класу. Шкільна атрибутика також має значний вплив на навчальну діяльність молодших школярів 2 - 3 класів. Проте, мотиви соціальної значущості учіння, спрямованість на оцінку та уникнення покарання недостатньо дієві, стійкі та довготривалі.

Перспективи подальшого дослідження проблеми ми бачимо по-перше - у підготовці керівників освітніх закладів та шкільних психологів щодо надання психологічної допомоги вчителям початкових класів з формування позитивної мотивації навчальної діяльності учнів; по-друге - у розробці моделі психолого-управлінського консультування керівників шкіл з проблеми формування у молодших школярів позитивної мотивації навчальної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева Н. Мотиви навчання школярів: Посібник для вчителів. Київ : Либідь, 2015. 120 с.
2. Ананьев Б. Общие вопросы социологической и психологической теории личности // Психология личности. Самара : Изд. дом «Барах», 2012. С. 54-74.
3. Асмолов А. Психология личности : Учебник. Москва : Издательство МГУ, 2010. 366с.
4. Бахмат Н. Педагогічна підготовка вчителів початкової школи: інноваційні підходи в умовах хмаро орієнтованого середовища : монографія / М-во освіти і науки України, Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка. Київ : Міленіум, 2016. 360 с.
5. Бех І. Виховання особистості. Київ : Либідь, 2012. 346 с.
6. Бобровенкова А. Зарубежная школа: авторский поиск, находки. Москва : Просвещение, 2012. 226 с.
7. Бодалев А. Восприятие и понимание человека человеком. Москва : Издательство Моск. ун-та, 2012. С. 32-39.
8. Божович Л. Проблема развития мотивационной сферы дошкольника // Изучение мотивации детей. Минск : ЮНИТИ, 2013. 391 с.
9. Божович Л. Этапы формирования личности в онтогенезе // Вопросы психологии. 2009. № 3. С. 50-59.
10. Биков Р. Мотивація навчання молодших школярів. Київ : Либідь, 2012. 119 с.
11. Боришевский М. Развитие нравственных убеждений школьников. Київ : Рад. школа, 1989. – 184 с.
12. Бодманова М. Самооценка как фактор нравственной саморегуляции в младшем школьном возрасте // Новые исследования по психологии. Москва : Педагогика, 2011. № 3. – С. 29-37.
13. Бушуєва Н. Шестирічки: формування повноцінної навчальної мотивації // Дошкільне виховання. № 7. 2017. С. 15-23.
14. Выготский Л. Детская психология // Собр. соч. В 6 т. Москва : Педагогика, 2013. Т.3. 318 с.

15. Васильова Н. Работа с учащимися, имеющими низкий уровень мотивации // Начальная школа. 2010. № 8. С. 48-56.
16. Волошина М. Мотиви як психологічні детермінанти навчальної успішності молодших школярів // Психологія. Збірник наукових праць. Випуск 12. Київ : Академвидав, 2010. – С. 216-222.
17. Вороненко С. Мотивація навчальної діяльності як засіб підвищення якості знань учнів // Початкова школа. 2009. № 5. С. 28-39.
18. Воронова Ю. Мотивація як фактор успіху навчальної діяльності молодших школярів // Початкова школа. № 7. 2016. С. 15-16.
19. Дичковська Л. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2012. 342 с.
20. Добрович О. Воспитателю о психологии и психогигиене общения: Книга для учителя и родителей. Москва : Просвещение, 2017. 227 с.
21. Дорогова В. Воспитание детей в малокомплектных дошкольных учреждениях // Дошкольное воспитание. 2014. № 4. С. 46-55.
22. Дубовецкая В. К проблеме диагностики учебной мотивации // Вопросы психологии. № 4. 2015. С. 73-84.
23. Дуткевич Т. Дитяча психологія : Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : АБЕТКА, 2014. 344 с.
24. Дуткевич Т. Загальна психологія. Теоретичний курс : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Видавець Зволейко Д.Г., 2015. 432 с.
25. Дуткевич Т. Володченко М.А. Соціальна психологія. Теоретичний курс : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друк-Сервіс», 2012. 132 с.
26. Дуткевич Т. Вікова і педагогічна психологія (курс лекцій і практикум) : навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : Медобори, 2012. 228 с.
27. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України. Гол. ред. В. Кремень. Київ : Юрінком, 2008. 1040 с.
28. Завязовский С. Педагогическое творчество. Таллин : ДАНА, 2012. – С. 26-31.
29. Занюк С. Психологія мотивації : Навчальний посібник. Київ : Либідь, 2012. С. 218-228.

30. Задонова М. Формирование учебной мотивации младших школьников // Начальная школа. 2017. № 5. С. 12-18.
31. Ильин. Е. Мотивация и мотивы. СПб: «Питер», 2010. 492 с.
32. Карамушка Л. Психологічні основи управління в системі середньої освіти: Навчальний посібник. Київ : Інститут змісту та методів навчання, 2015. 180 с.
33. Карамушка Л. Психологія управління закладами середньої освіти. Київ : Ніка-Центр, 2014. 341 с.
34. Кирилюк С. Формування та корекція мотивації учіння молодших школярів // Початкова школа. 2016. № 11. С. 51-55; 2008.
35. Ковальова В. Розвиток творчої особистості молодшого школяра в умовах компетентнісно орієнтованої освіти // Початкова школа. 2018. № 2. С. 1–3.
36. Комар О. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивної технології : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : 13.00.04 / Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. Умань, 2011. 40 с.
37. Коперник С. Формування соціально-комунікативної активності учнів сільської початкової школи // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : [наук. зб. /УДПУ ім. П. Тичини]. Київ : Науковий світ, 2016. Вип. 4. С. 92-105.
38. Коломинский Я. Психология детского коллектива : система личных взаимоотношений. Минск : Народна асвета, 2015. С. 55-59.
39. Коробко С. Работа психолога з молодшими школярами: Методичний посібник. Київ : Літера ЛТД, 2015. 426 с.
40. Корнієнко К.Н. Соціальна психологія: Підручник. Київ : Київська книжкова фабрика, 2012. 287 с.
41. Костюк Г. Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості. Київ : Рад. школа, 1988. 276 с.
42. Кузьменко В. За віком та за інтересами // Дошкільне виховання. 2011. № 6. С. 18-24.

43. Ліла В. Формування мотиваційного компонента навчальної діяльності як засіб створення ситуації успіху // Сільська школа України. 2017. № 8. С. 14-19.
44. Леонтьев А. Деятельность. Сознание. Личность. Москва : Просвещение, 2010. 324с.
45. Лук'янова М. Психологія навчальної мотивації школярів // Відкритий урок : розробки, технології, досвід. 2016. № 4. С. 29-35.
46. Люблинська Г. Дитяча психологія. Київ : Вища школа, 2014. 324 с.
47. Максименко С. Психологія в соціальній та педагогічній практиці. Київ : Наукова думка, 2014. 224 с.
48. Максименко С.Д. Загальна психологія : Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2008. 262 с.
49. Малохіна С. Особливості мотивації учіння дітей молодшого шкільного віку // Початкова школа. № 5. 2005. С.52-59.
50. Макаренко А. Методика організації виховного процесу: організаційна будова колективу. Вибрані твори. Київ : Наукова книга, 2007. Т. 6. 285 с.
51. Манжелій Н. Організаційно-педагогічні основи діяльності сільських навчально-виховних комплексів // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Київ : Науковий світ, 2008. Вип. 5. С. 112-116.
52. Маркова В. Формирование мотивации учения: Пособие для учителя. Москва : Просвещение, 2011. 222 с.
53. Матвієнко О. Основи виховання моралі у молодших школярів. Київ : Стилос, 2005. 242 с.
54. Матюхова Т. Особенности мотивации учения младших школьников // Вопросы психологии. № 2. 2005. С. 48-59.
55. Маслоу А. Самоактуализация. Москва : Изд-во МГУ, 2015. С. 156-172.
56. Мерлин В. Лекции по психологии мотивов человека. Пермь : Росток, 2011. С. 19 – 35.
57. Мильмен Л. Внутренняя и внешняя мотивация учебной деятельности // Вопросы психологии. 2006. №3. С. 12-18.

58. Молчакова Д. Познавательная мотивация в учебной деятельности младших школьников // Учитель. 2003. № 2. С. 67-82.
59. Моргун В. Мотивация личности в учебной деятельности // Мотивация личности. Москва : Изд-во МГУ, 2011. С. 24 - 45.
60. Московичев В. Мотивація діяльності. Київ : Академвидав, 2006. 132 с.
61. Мусатов В. Психологічний вимір педагогічної комунікації // Педагогіка і психологія. 2015. №3. С. 59-69.
62. Мясищев В. Психология отношений. Избр. психол. труды. Москва : Изд-во Ин-та практической психологии. Воронеж : НПО «МОДЭК», 2004. 325 с.
63. Наволкова А. Шляхи формування мотивації на уроці // Управління школою. 2008. № 4. С. 17-25.
64. Народова С. Изучение и формирование мотивации учащихся // Воспитание школьников. 2007. № 1. С. 19-24.
65. Нечаева Д. Проблема формування мотивації в навчальній діяльності // Дайджест педагогічних ідей та технологій. 2005. № 2. С. 22-27.
66. Непомнящая Р. Становление личности ребёнка. Москва : Педагогика, 2012. 160 с.
67. Орисюк К. Особливості особистісного розвитку молодших школярів // Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. «Педагогічна теорія та педагогічний досвід : перспективи і розвиток». Луцьк : 2012. С.15-19.
68. Орбан-Лембрик Л. Соціальна психологія : Посібник. Київ : Академвидав, 2008. – 452 с.
69. Осина Г. Формирование учебной мотивации школьников // Воспитание школьников. № 7. 2004. С. 32-37.
70. Парфенова А. Особливості формування пізнавальної мотивації учнів початкової школи // Наукові записки ТНПУ ім. В.Гнатюка. Сер. Педагогіка – Тернопіль : ТНПУ, 2006. Вип.6. С. 86-97.
71. Педагогічна майстерність : підручник / І. Зязюн. 2-е вид., допов. і переробл. Київ : Вища школа, 2005. 322 с.

72. Савченко О. Якість початкової освіти: сутність і чинники впливу // Наук. вісник Миколаїв. держ. ун-ту ім. В.О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки. Миколаїв, 2011. Вип. 3. С. 9–15.
73. Сергієнко Н. Професійна компетентність сучасного вчителя // Теорія та методика управління освітою. 2011. № 5. URL: <http://tme.umo.edu.ua/docs/5/11sercmt.pdf>.
74. Переверзій Ж. Експериментальне вивчення мотивації директорів шкіл до підвищення кваліфікації // Освіта і управління. 2009. С. 86-94.
75. Печенкова Е. Різновікова взаємодія як чинник соціалізації // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Київ : Науковий світ, 2012. Вип. 7. С. 173-177.
76. Присяжнюк С. Мотивація навчання першокласників // Початкова школа. 2007. №6. С.11 - 16.
77. Приходько Ю. Формування позитивних взаємин у дитячому колективі / Київ : Радянська школа, 1989. 154 с.
78. Психологічний словник / За ред. М. Ярошевського. Київ : МАУП, 2014. 371 с.
79. Психологія особистості : Словник-довідник / За ред. П. Горностая. Київ : Рута, 2013. 311 с.
80. Рогов Е. Настольная книга практического психолога. Минск : МНЦОП. 2005. С. 211-218.
81. Рубинштейн С. Основы общей психологии. СПб. : ПИТЕР, 2007. 620 с.
82. Радюк А. Поняття мотиву і мотивації в сучасній психології // Психологія. Збірник наукових праць НПУ імені М.П.Драгоманова, Випуск 12, 2006. С. 113 - 134.
83. Савчин М. Психологія відповідальної поведінки. Київ : Україна-Віта, 2006. 137 с.
84. Савченко О. Виховний потенціал початкової освіти : посібник для вчителів і методистів початкового навчання. Київ : МАУП, 2011. 236 с.
85. Сапожнікова Н. Самоусвідомлення – передумова підвищення моральної поведінки // Початкова школа. 2011. №2. С.23 - 34.

86. Сватогорова Т. Динамика мотивации учения и адаптации к школе в младшем школьном возрасте // Психологическая наука и образование. № 4. 2013. С. 27-34.
87. Семиченко В. Проблемы мотивации и деятельности человека. Київ : Миллениум, 2006. 321 с.
88. Семиченко В. Психология социальных отношений. Київ : Магістр-S, 2005. 238 с.
89. Сидоров А.В. Межличностное общение. Психология : ученик. Київ : МАУП, 2010. 359 с.
90. Сірик Д. Мотиваційна сфера особистості як предмет психологічного дослідження // Психологія. Збірник наукових праць НПУ імені М. Драгоманова, Випуск 12. 2016. С. 29-36.
91. Скороходова Т. Мотивация к учению: как управлять её развитием // Народное образование, 2007. № 5. С. 196-208.
92. Скрипченко О. Принципи розробки методів психолого-педагогічного вивчення школярів // Педагогіка і методика. 2010. Вип. 8. С. 13-27.
93. Скуратівський С. Мотив як рушійна сила пізнавальної діяльності учнів // Дивослово. 2008. № 4. С. 24 - 29.
94. Столяренко О., Чайковська О. Вікова психологія : навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : Медобори, 2016. 252 с.
95. Столяренко О. Психологія : Практикум. Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори – 2006», 2012. 224 с.
96. Столяренко О. Психологія особистості. Навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 280 с.
97. Столяренко О. Зарубіжні теорії особистості : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори – 2006», 2015. 126 с.
98. Столяренко О., Бабюк Т. Методи психолого-педагогічного дослідження : навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори-2006», 2019. 142 с.
99. Сухомлинський В. Вибрані твори у 5 т. Київ : Радянська школа, 1988. – Т. 4.

219 с.

100. Троцкая А. Мотивация достижения школьников в процессе урока // Учитель. 2006. № 4. С. 145-149.
101. Турінова Д. Формування мотивації навчання // Управління школою. 2008. № 6. С. 16-26.
102. Ушинський К. Вибрані твори у 6 т. Київ : Педагогіка, 2005. Т. 3. С. 211-214.
103. Флейк-Хобсон К. Развитие ребенка и его отношений с окружающими. Москва : Республика, 2010. 491 с.
104. Фридман Л. Психологический справочник учителя. Москва : Просвещение, 2011. 387 с.
105. Федоров В. Ваш психологічний профіль. Хмельницький : ІПО, 2006. 112 с.
106. Фролова П. Приемы активного мотивированного овладения учащимися способами деятельности // Начальная школа. 2008. № 3. С. 51-58.
107. Хекгаузен Р. Мотивация и деятельность. Москва : Педагогика, 2008. 411 с.
108. Чайка Г. Культура ділового спілкування менеджера : Навчальний посібник Київ : Знання, 2007. С.234-257.
109. Шнайдер Л. Психология семейных отношений. Курс лекцій. Таллин : Апрель-Пресс, 2011. С. 379-398.
110. Шпик Т. Учебная мотивация как показатель качества обучения младших школьников // Начальная школа. 2003. № 1. С. 19-29.
111. Юдова П. Особливості дослідження мотивації навчання учнів молодшої школи // Обдарована дитина. 2005. № 5. С. 61-69.
112. Якобсон П. Психологические проблемы мотивации поведения человека Москва : Просвещение, 2009. С. 82 – 113.